

Симеона, Самуила, за богомилитѣ, за Калояна, Асена II и т. н. хронографътъ не съобщава нищо ново³⁸.

Новъ периодъ за историята на литературата настаналъ съ възцаряването на царъ Иванъ Александра (1331—1365), ревностенъ любителъ на книгитѣ. По негова заповѣдъ била преведена на старословѣнски езикъ хрониката на *Константина Манасия* (до 1078 г.). Оригиналътъ е написанъ въ стихове, а преводътъ е направенъ твърде изкусно въ проза. Това произведение е запазено въ два ръкописа, единиятъ отъ които (въ Москва) билъ написанъ въ 1345 г. за самия Александъръ, а другиятъ (въ Ватикана) билъ преписанъ презъ втората половина на XIV в. и е украсенъ съ 70 цвѣтни картини, изобразяващи, между другото, войнитѣ на Крума, Симеона, Самуила и семейството на Александра. Многобройнитѣ вмѣкнати добавки на преводача сж взети, изглежда, по-скоро отъ съответнитѣ гръцки произведения, отколкото отъ родни лѣтописи. Този старословѣнски преводъ билъ преработенъ на ромѣнски въ 1620 г. отъ монаха Михаила Мокса за епископа Теофилъ Римникски и снабденъ съ добавки отъ български, сръбски и ромѣнски лѣтописи³⁹.

12. *Евтимий и неговата школа*. При Александра работилъ споменатиятъ по-горе *Теодосий Търновски* (стр. 242), реформаторъ на църковната дисциплина, чиято дейность за дълго оставила следи въ областта на книжнината. Той превелъ „Главы зѣло полезны“ отъ Григория Синаита. Отъ ученицитѣ му, които той събиралъ около себе си въ Килифаревския си скитъ, получили особено значение Дионисий и Евтимий.

Иеромонахъ *Дионисий* знаелъ Св. Писание, както на гръцки, тъй и на славянски, почти наизустъ. Отъ трудоветѣ му знаемъ само плавния му и сполучливъ преводъ на Иоанъ Златоустовия Маргаритъ⁴⁰.

Знаменитъ билъ *Евтимий*, чийто образъ само въ последно време почна ясно да изпжква отъ мрака на старобългарската история. Той билъ сжщо ученикъ на Григория Синаита. По-късно той се присѣдинилъ къмъ Теодосия и го придружавалъ въ всичкитѣ му пжтувания. Следъ смъртта на учителя си отишълъ въ Цариградъ, въ манастира на Св. Иоанъ Студитъ, следъ това на Атонъ, въ манастира Лавра, гдето императоръ Иоанъ на връщане отъ Италия въ 1370 г., останалъ безъ сръдства (стр. 252), се опиталъ да изтръгне отъ него, като отъ най-богатъ монахъ, пари. По-късно прекаралъ известно време на о-въ Лемносъ, върналъ се въ отечеството си и въ „Пера“ при Търново се заелъ да провѣри старословѣнския текстъ на Св. Писание и на богослужебнитѣ книги⁴¹. Когато около 1375 г. билъ възведенъ въ санъ патриархъ, около него се събрала нова литературна школа отъ българи, сърби и руси. Въ усилията си той намѣрилъ подръжка у царъ Шишманъ, който, подобно на баща си, билъ любителъ на книгата. Евтимиевитѣ трудове, на брой 18, повечето жития на роднитѣ светци и окръжни послания до тогавашнитѣ църковни началници, заслужаватъ, поради съдържания се въ тѣхъ исторически материалъ, едно пълно критично издание. Скоро, обаче, изгасналъ този новъ книжовенъ животъ подъ развалинитѣ на разрушенитѣ градове и манастири. Смъртта на Евтимия описахме вече по-горе (стр. 267). Евтимия почитала църквата въ своитѣ легенди, а царъ Шишмана — народътъ въ пѣснитѣ⁴².

Отъ кръга на Евтимиевитѣ ученици е излѣзълъ, вѣроятно, и *Иоасафъ*, видински митрополитъ, който (следъ 1393 г.) съставилъ житието на Св. Филотея Търновска. Приятелъ и ученикъ на Евтимия билъ и учениятъ и благочестивъ Киприанъ († 1406), възстановителъ на наукитѣ въ Русия, отъ 1379 г. киевски митрополитъ (стр. 244 и забел. 9 на стр. 245).